

Avhandlingen som gav eko långt utanför Finlands gränser

Opponenten professor Maria Lähteenmäki hade ingenting emot att överlämna doktorshatten till Pertti Kavén, under överinseende av kustos professor Henrik Meinander, som varit Kavéns handledare.

Foto: Kai Rosnell

Pertti Kavéns doktorsavhandling om de politiska faktorerna bakom krigsbarnsverksamheten har gett eko inte bara i Finland. Han har förekommit i radio och TV, vilket gett upphov till en hel rad kommentarer och insändare av personer som knappast läst avhandlingen men reagerat på vad som skrivits om den.

Disputationen i Lilla Festsalen på universitetet blev en högtidlig, formell och därmed lite stel tillställning. Salen var full av folk, de flesta krigsbarn, som alltså fick vara med

om en historisk tilldragelse: det var första gången ämnet behandlats så grundligt i en vetenskaplig avhandling.

Kavén blev livligt uppvaktad och var märkbart lättad när det hela var över och sex-sju års arbete nått resultat.

Mer om detta, och om krigsbarnsseminariet på Biskops Arnö, läser du på

Sidorna 8,9,10 och 11.

Organisationsnummer 878001-7862

Från redaktionen

Tidningen du håller i handen är en ny version av MedlemsNytt, denna gång tryckt med färg. Innehållet är helt nytt (men det är det varje gång). Rubrikstilarna är delvis nya. Hoppas du gillar förändringen.

Det här numret domineras av **Pertti Kavéns** doktorsavhandling, disputationen och seminariet på Biskops Arnö. Men eftersom det är första gången ämnet Finska Krigsbarn behandlas så grundligt i en vetenskaplig avhandling må det vara hänt.

I slutskedet av planeringen av detta nummer kom Upprättelseutredningen med sitt betänkande, vilket medförde omprioriteringar av innehållet. Förslaget till kompensation av barn som varit utsatta för övergrepp på barnhem och i fosterhem såg ut att utesluta alla de finska krigsbarn som drabbades, men riktigt så illa ska det inte vara. Se sista sidan!

Riksförbundet kommer att utarbeta ett remissvar och skicka till Socialdepartementet med synpunkter på utredningens förslag. Vi lovar att bevaka den fortsatta utvecklingen på området.

Kavén nämner i sin avhandling **Zacharias Topelius** välkända saga "Björken och stjärnan". Han avslöjar att Topelius hade en verklig förebild för sin berättelse: Topelius egen farfars far hade blivit "af ryssen bortförd" under stora ofreden 1713-1721 men lyckats ta sig hem igen.

Om dessa krigsbarn för över 300 år sedan berättar vi mer i nästa nummer. Det finns nämligen mycket information om "ryssens" härjningar i framför allt Österbotten där cirka 5 000 personer rövades bort.

I dag kan vi glädjas över att det fortfarande finns lyckliga öden även bland krigsbarnen. **Jaakko Muikku** hade tappat bort efternamnet på sin fosterfamilj men blev uppspårat av sin fostersyster. Hans svenska mamma Ruth hade ofta frågat efter honom och ville gärna träffa honom igen.

Så kom han och hann träffa henne innan hon gick bort två månader senare.

Läs reportaget på sidan 4!

Kai Rosnell chefredaktör
kai.rosnell@comhem.se

I detta nummer: sidan

Från redaktionen	2
Ordföranden har ordet	3
Viktiga personförändringar	3
Efter 67 år kom Jaakko tillbaka	4-5
Faderskapslagen skall ändras!	5
Finland i våra hjärtan	5
Fest hos Presidenten	6-7
Kavén klarade doktorsprovet	8-9
Traumatiskt livsöde, eller lyckolott?	9
Vad vet man om krigsbarn i Finland?	9
Kraftiga tumavtryck på Biskops Arnö	10-11
Hur fungerar hjärnans hårddisk?	12
30 000 österrikiska krigsbarn i Schweiz	12
Två starka monologer	13
Yngre barn fick stanna längre	13
Inbjudan till Riksmötet	14
Från lokalföreningarna	15
Barnen som samhället svek	16
Även ett moraliskt svek	16

Utgivning

Nästa nummer av Finska Krigsbarn beräknas utkomma i början av juni 2011, deadline 16 maj, därefter början av september och december.

Direktanslutna till RFK

Medlemsavgiften för direktanslutning till RFK är 150 kr per år. Tidningen ingår i priset.

Prenumeration

Årsprenumeration SEK 100:-- (för icke-medlemmar) till RFK:s pg 424 54 97 - 5.

I Finland (och övriga världen) 14 Euro till Kai Rosnell, bankkonto (Länsi-Suomen Osuuspankki) 570081 476 212, eller RFK:s konto ovan. Glöm inte ange namn, adress och vad betalningen avser.

Redaktionen:

Sinikka Ortmark Stymne, ansvarig utgivare, Hantverkarg. 75, 5 tr, 112 38 Stockholm. Tel 08-6528907. E.post: sinikka.stymne@bredband.net

Kai Rosnell, chefredaktör (redigering, layout), Köllängsv. 10, 741 42 Knivsta. Tel: 018-380009. E-post: kai.rosnell@comhem.se

Soini Andersson, Skyrupsg. 5, 282 32 Tyringe. Tel: 0451-59144. E-post: soini.andersson@telia.com

Irja Olsson, Näckrosstigen 7, 806 49 Gävle. Tel 026-167678. E-post: irja.olsson.gle@telia.com

Tapani Rossi, Frejgatan 3 D, 243 34 Höör. Tel: 0413-24236. E-post: tapani@rossi.se

Riksförbundets hemsida: finskakrigsbarn.se

Detta nummer av MedlemsNytt är tryckt hos Knivsta Tryckeri AB, Knivsta, i mars 2011.

Ordföranden har ordet

Kära vänner!

Det första ordförandeåret närmar sig sitt slut. Mycket har hänt sedan maj 2010.

Det var mycket roligt att seminariet "Ett tumavtryck i nutidshistorien" i Biskops Arnö den 5 maj gick bra, att så många bidrog med sina kunskaper och att så många deltog i seminariet.

Glädjande nog har RFK kunnat knyta kontakter med sverigefinska organisationer. Representanter för några av dem och RFK fick träffa social- och hälsovårdsminister **Juha Rehula** under hans besök i Stockholm. Frågorna var många och Rehula berättade bl. a. om en ny lag om "vård i andra EU-länder", som kommer att gälla i Finland fullt ut först 2013.

Jag berättade om RFK:s verksamhet, att vi har flera föreningar som finns på olika orter i Sverige. Jag framförde att vi tillhör samma grupp krigsbarn som finns i Finland men bor i Sverige, att Finland inte ska glömma att vi finns här, och att vi sprider den gemensamma socialhistorien om krigsbarnen, som inte får falla i glömska.

Nu kan vi se fram mot att åtminstone två nummer av vår tidning i år är i färg och på bättre papper. Den första håller du i din hand. Med ett bättre utseende på tidningen kan vi försöka sälja annonser för att få in lite pengar till tidningsproduktionen och i bästa fall även till förbundet. Kanske kan Kulturfonden Sverige-Finland också bidra.

Arbetsgruppen för en dag för **Krigets barn** arbetar för att den 20 november, samma datum som FN:s generalförsamling år 1989 antog konventionen om barnens rättigheter, hedra krigets barn. Vi vill lyfta fram barnens situation i krigsdrabbade länder och regioner tillsammans med andra organisationer. Detta är ett långsiktigt arbete. Många organisationer planerar redan nu höstens verksamhet. Skriv du också datumet i din almanacka för RFK hoppas få ihop ett eget program med gemensamma krafter.

Styrelsen hade ett bra möte på Viking Lines introduktionsresa den 9 februari. I Helsingfors träffade Arbets-

gruppen Krigets barn ordförande **Aura Korppi-Tommola** på Tammenlehvä/Eklöven traditionsförening och **Pertti Kavén** som är vår kontakt i Helsingfors. Hemresan till Stockholm var dock häftig, kulingen rullade fartyget kraftigt på öppna havet och Estonia-fantasier började trängas i huvudet. En del av oss kunde inte sova, andra sov hur bra som helst. Väl framme i Stockholm var busstrafiken i hela Stockholms län inställd, snödrivorna var höga. Lite dramatik i vardagen.

Jag är säker på att de flesta av oss är stolta över att finska krigsbarn var inbjudna till presidentens slott i Helsingfors för att delta i firandet av Självständighetsdagen den 6 december. Krigsbarnen representerades av **Brita Stenius-Aarniala**, ordf. i Centralförbundet, och **Matti Pylvinen**, ordf. i Keski-Suomen sotalapset. Brita skriver själv om händelsen.

Jaakko Muikku, min man **Bengts** krigsbarnsbror under krigsåren, hann träffa sin mamma **Ruth** som dog bara några månader efter det att de hade träffats. Mamma skulle ha fyllt 100 år nästa år och Jaakko fanns i hennes tankar mycket starkt trots att hon hade sex egna barn och att det hade gått 67 år sedan Jaakko lämnade Sverige. Mer om detta i separat artikel.

Ljuset har återvänt! Dagarna blir allt längre, även om snön i skrivande stund lyser upp dagen.

Nu ser jag fram emot Riksmötet som Göteborgsföreningen arrangerar i Kungälv den 28-29 maj. Då är snödrivorna borta, solen skiner och gräset är grönt. Jag ser också fram emot att vara på landet i Sörmland bland vit- och blåsippor, lukta på konvaljer i närheten av Malmköping. På våren har vi hela sommaren framför oss.

Dan Andersson skriver i "Sång till våren":

*När våren kom med sunnanvind och solen sken i sky,
då slog mitt hjärta underbart och rymden var som ny.
Ur fordoms gångna, mörka natt en morgonglädje kom,
när kärrets högfloed sköljde upp de frusna fjolårsblom...*

Sinikka

Viktiga personförändringar

Finland får en ny ambassadör i Stockholm. Och Finlandsinstitutet i Stockholm får en ny chef.

Det är två viktiga förändringar i Finlands relationer med Sverige.

Ambassadör **Markus Lyra** går i pension och efterträds av **Harry Helenius** (bilden) som kommer närmast från posten som ambassadör i Berlin. Han har arbetat mycket med Finlands relationer till öst, främst till Sovjet och senare Ryssland.

Helenius tillträder den 15 mars.

Anders Eriksson, press- och kulturråd vid Sveriges ambassad i Helsingfors de senaste åtta åren, tar över jobbet som direktör för Fin-

landsinstitutet 1 augusti när **Bengt Packalén** går i pension.

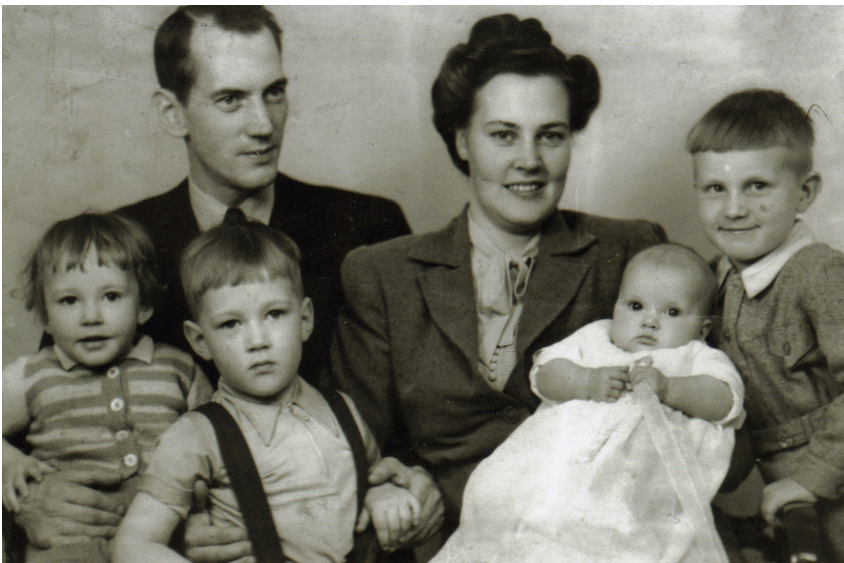
Anders Eriksson är i grunden en svensk journalist som lärt sig finska och jobbat som Sveriges Radios korrespondent i Helsingfors i nio år.

RFK ser fram mot ett fortsatt gott samarbete både med Ambassaden och Finlandsinstitutet.

En annan förändring skedde i höstas: Finlands konsulat i Göteborg lades ned. Lokalerna är dock kvar och verksamheten med t ex utfärdande av pass berörs inte.

K.R.

Efter 67 år kom Jaakko tillbaka

Fotot på mamma och pappa Stymne, barnen Hans, Bengt, Anna-Lena och Jaakko har funnits i Jaakkos bokhylla under alla åren.

Banden mellan **Jaakko Muikku** och hans svenska familj levde sitt eget liv under 67 år. Mamma, pappa, bröderna **Bengt, Hans** och systern **Anna-Lena** i Sverige har pratat om Jaakko under åren. Inte dagligen men han föll inte ur minnet. Anna-Lena föddes medan Jaakko var här under krigsåren 1942-1943 och trots sin ringa ålder fäste hon sig vid den barnkäre fosterbrodern. Kanske längtade Jaakko efter sin syster **Leena**, som föddes i Finland medan han var i Sverige.

Mamma **Ruth**, snart 99 år, pratade allt oftare om lilla Jaakko. Anna-Lena tog reda på var han fanns och Bengt ringde till Jaakko med hjälp av mina finska kunskaper.

En fredag i november

Bengt och jag mötte Jaakko och hans fru **Inkeri** på Arlanda, jag viftande med gula blommor vilka var helt onödiga. Vi kände igen varandra på en gång från fotografierna vi skickat i förväg.

Det blev raka vägen till Anna-Lena och mamma Ruth. Nu fick mamma äntligen träffa sitt krigsbarn. Mamma, som hade sex egna barn, hade inte glömt Jaakko. Och Jaakko, han hade haft fotot på familjen **Stymne** i bokhyllan under alla år.

Mamma sa, ”Lilla Jaakko, vad du har blivit stor”.

Det var ett känsligt möte.

Vid middagen berättade Jaakko om sitt liv. Jaakko och Inkeri fick sonen **Harri**, och Jaakko blev egen företagare. Nu har hans son tagit över företaget och Jaakko är styrelseordförande. De två sonsönerna kommer sannolikt att föra företaget vidare. Familjen har det bra och Jaakko berättar att han har endast bra minnen från sin tid i Sverige.

Frågorna och svaren fortsatte dagen därpå i Gävle där vi besökte lillebror Hans och hans hustru **Birgitta**. Jaakko kom som fyraåring till familjen Stymne i Gävle, där fanns den knappt treåriga Bengt och ettåriga Hans (Anna-Lena föddes under tiden Jaakko bodde hos familjen).

Mötet med Jaakko blev innerligt. **Efternamnet glömt**

Under de gångna åren hade Jaakko tänkt ta kontakt med familjen i Gävle, men han hade glömt efternamnet och inga papper fanns kvar från Sverigevistelsen, för familjen bytte ofta bostad i Joensuu, Norra Karelen.

Och vad kan en sexåring komma ihåg? Ja förnamnen, men efternamnet kom inte att brukas ofta i hans vardag. Det hade han väl bara sällan hört.

Jaakko fick nu med sig brevväxlingen mellan sina båda familjer, i både öst och väst. Brevnen från Sverige beskrev Jaakkos vardag i Sverige, små händelser som är betydelsefulla

för ett barn. Omtänksamma frågor om hur de hade gjort hemma i Finland så att man i Sverige skulle kunna ta hänsyn till det. De var insiktsfulla om hur det är att vara liten och inte hemma. Den svenska pappan höll oftast i pennan.

Vardagsbeskrivning

Mammas kärleksfulla och omtänksamma brev från Finland berättar om Jaakko som liten, hur han följde henne i hämlarna vart hon än gick, att han var ganska tystlåten och lite blyg. De berättar om fattigdomen, de långa matköerna, hur hon var tvungen att lämna de små barnen hemma när hon gick i vinterkylan till affären för att köpa mat. Hon skriver om sin glädje över att Jaakko hade det bra och fick äta sig mätt och lägga på hullet

Efter hemkomsten berättar de också att Jaakko hade glömt finska språket, att han hjälpte mamma och tog hand om sin yngre bror **Heikki** och babysystemen Leena. Hur han under den första tiden i Finland gick till brevlådan dagligen med förhoppningen att det skulle komma ett brev från mamma och pappa i Sverige, hur han senare berättade att nu sitter pappa vid frukostbordet och dricker te samtidigt som han läser tidningen...

Jaakko önskade åka tillbaka till Sverige tillsammans med sin mamma, men det gick ju inte.

Minns inga farväl

Vad han inte minns är avskeden vid färden från Finland och från Sverige. Det är helt tomt. Vad han minns är hur det gick till att komma hem till Joensuu och mötet med mamman som gick förbi honom.

Jaakko på kärt besök hos mamma Ruth.

Faderskapslagen skall ändras!

”Fallet Ritva” som vi skrivit om flera gånger tidigare kommer att få till följd en översyn av Finlands faderskapslag, precis som vi krävt.

Som lagen tillämpas i dag strider den mot mänskliga rättigheter som ger alla rätt att få veta vilka ens föräldrar är. Domstolarna har, med hänvisning till en femårsgräns i lagen, vägrat ta upp gamla faderskapsmål.

En fråga från riksdagsman **Christina Gestrin** till riksdagen resulterade i ett svar från justitieminister **Tuija Brax** den 2 februari.

Det framgår, indirekt, av hennes svar att femårsgränsen infördes i lagen från 1976 för att ”skydda” fäderna och deras familjer:

Genom denna femårsfrist ville man trygga den allmänna rättssäkerheten. Det var också ett slags löfte till männen och deras familjer. Efter att tidsfristen hade gått ut behövde de inte längre bereda sig på att det kunde ställas krav på dem som änd-

rar på deras familjeförhållanden och bl a inverkar på arvsfrågor.

Två domar vid Europeiska människorättsdomstolen år 2010 kritiserade lagen i Finland så till vida att ”tidsfristen tillämpas ovillkorligt, ... utan att olika enskilda intressen och det allmänna rättssäkerhetsintresset vägs mot varandra.”

I klartext: tidsfristen tog inte hänsyn till de mänskliga rättigheterna!

Justitieministern föreslår att ”en revidering av faderskapslagen bör tas in i regeringsprogrammet för den regering som tillträder efter nästa riksdagsval.”

Nästa riksdagsval sker nu i april.

Till sist en klar vink till domstolarna att bortse från femårsgränsen:

”Till dess att bestämmelsen om tidsfristen eventuellt revideras bör domstolarna ... tillämpa den så att det inte uppstår någon konflikt mellan tolkningen av bestämmelsen och Finlands människorättsförpliktelser.”

De mänskliga rättigheterna ska överordnas faderskapslagens bokstav.

Förhoppningsvis får ”fallet Ritva” också konsekvenser i Magistratens sätt att sköta befolkningsregistret. Ett faderskap ska kunna föras in i böckerna även mot faderns vilja, i de fall där faderskapet bevisats.

Kai Rosnell

Finland i våra hjärtan

Finland i våra hjärtan, eller som man säger i Finland ”Suomi sydämässä”, arrangeras i Åbo 1-4 juli. Det är avsett som en fest för finländare över hela världen. Arrangerande Migrationsinstitutet hoppas på stor uppslutning.

Det ska bli föreläsningar, seminarier, utställningar, dans, musik, jam session, samt boboll och golf. Migrationsparken invigs, det blir utställningar och marknadstorg.

Åboföreningen Finska Krigsbarn deltar med ett seminarium (måndag 4 juli kl 12.30-14.30) där **Pertti Kavén** lovat medverka. Även RFK planerar att delta på något sätt, i samarbete med Åbo-föreningen.

Deltagaravgiften 45 € täcker deltagandet i grundprogrammet, men mat och inkvartering ingår inte.

Är du intresserad att delta i evenemanget i Europas kulturhuvudstad 2011? Kontakta ordföranden Sinikka Stymne eller sekreteraren Kai Rosnell (adresser se sid 2).

Närmare info på webben: www.migrationinstitute.fi/usj/ K.R.

Jaakko fick med sig breven...

forts från föreg sida

Han hörde henne fråga efter Jaakko Muikko. När hon återvände till honom visade han sin lapp runt halsen. Hon berättade senare att han hade förändrats så mycket att hon hade varit osäker.

Älskad här och där

Mamman ägde orden, hon var glad och lycklig att ha sin pojke hemma. Brodern Heikki väntade på storebrors liksom babysystem Leena. Egentligen skulle hon hetat Anna-Lena som lillasystem i Sverige, men Jaakkos pappa tyckte att det fanns så många som heter Anna i släkten, så det blev Leena Kaarina.

Brevväxlingen som Jaakko fick är en kärleksfull hälsning från det förflutna till honom. Han säger sig känna hur älskad han var både hemma i Finland och i Sverige och han är tacksam för det. De ett och ett halvt åren i Sverige hade varit betydelsefulla för honom.

Text och foto: Sinikka Stymne

PS. Mamma Ruth avled 9 februari. Hon skulle fyllt 99 i april i år.

Anna-Lena, Jaakko, Bengt och Hans utanför Gävle centralstation dit Jaakko kom för 67 år sedan.

Meddela
adress-
ändring!

Inbjudna till fest hos Presidenten

Finska krigsbarn blev inbjudna till presidentens slott i Helsingfors för att delta i firandet av Självständighetsdagen den 6 december 2010. Krigsbarnen representerades av **Brita Stenius-Aarniala**, ordf. i Centralförbundet, och **Matti Pylvinen**, ordf. i Keski-Suomen sotalapset ry. (Jyväskylä).

Jag vet inte mycket om ”protokollet” vid denna tillställning men har förstått att när man skall hälsa på presidenten sker det i en alldeles bestämd ordning. Brita Stenius-Aarniala och Matti Pylvinen och deras respektive moatjéer gick närmast efter veteranerna och det betyder en mycket framskjuten placering. Detta kan ju bara tolkas som att presidenten ger krigsbarnen ett mycket synligt och prestigefyllt erkännande.

Grattis alla finska krigsbarn!

Tapani Rossi

Brita Stenius Aarniala berättar själv

I november damp i postluckan en inbjudan till självständighetsfesten hos presidenten härstädes, med ringande reportrar och klänningsbestyr i släp-tåg.

Mycket ståhej med fina fester – vad jag avundades **Ilpo** som bara behövde hoppa i sin fars välsittande yllefrack på tre röda minuter.

Klänningen syddes av ”bysömmerskan” här på Drumsö enligt mina ritningar, nattskjortemodell. Den satt tyvärr illa men det märktes inte i TV om man inte är mycket insatt i skradderiets finesser. Färgen var i alla fall fin och tyget en fullträff. Det är billig polyester och kan slängas i tvättmaskinen.

På vägen till festen vadade jag i snö med blöta kjolfällar och satt sedan inskrynkad i ett hörn i en (förbeställd) taxi med fem personer. Skulle det varit siden, som FST:s reporter sa, skulle klänningen ha sett helt annorlunda ut...

Väskan hade jag sytt själv. Som stadga i väskan gömdes kartong från en knäckebrödsförpackning (Linkosuos varrasleipä är det enda som duger).

Vägen kändes lång

Vi blev otroligt väl behandlade, överallt fanns det kadetter och marskalkar som hjälpte och visade vägen. Vägen till Presidenten där hon stod med sin make verkade ungefär en kilometer lång, men tänkte på Farmors ständiga råd: ”tänk på hållningen”, rätade på mig och skred fram.

Vi hade läst att man ska presentera sig, så vi gjorde det. **Tarja** lyste upp och sa ”Grattis till välgjort jobb!” och

Hedersplacerade vid sittande bord blev krigsbarnens representanter på Självständighetsfesten den 6 december; Ilpo Aarniala, Brita Stenius Aarniala samt Eira och Matti Pylvinen.

det var ju roligt. Kommentaren gällde nog inte så mycket mig personligen, utan hela verksamheten.

Vi blev placerade vid sittande bord och serverades hela tiden medan resten av festfolket tågde in. Vid bordet placerade sig dessutom en ung man från utrikesministeriet, enkom ditkommenderad för att konversera oss. Jag misstänker att han själv hade oväntat roligt åt våra stora ögon och uppenbara förtjusning.

Nervös!

När det blev dags för min intervju gick en ung kvinnlig kadett med värja före och banade väg genom sillburksträngseln i kuloarerna: där trängdes riksdagsmän och annat löst folk.

Jag var MYCKET nervös vid intervjun, så huvudet skakade, kameror är inte min grej! Konstigt att man utan att tveka skar upp folks magar i sin ungdom och sen föreläste inför stora auditorier och nu grips av stora skälvan inför en TV-reporter som är hälften så gammal som man själv! Ändå blev det ju någorlunda sammanhängande meningar, och gamla människor FÅR skaka.

Från den längre FST-intervjun slussades jag vidare till MTV:s kortare: **Peter Nyman** tornade upp sig framför mig, han måste vara minst 190! Hade förberett mig att svara på frågan vad jag väntade mig av Finland

forts på nästa sida →

– Grattis till välgjort jobb, sa Tarja

– tänkt på en lång harang om vår föreningsverksamhet och hur viktig den är och att vi kunde få lite statsstöd.

Lyckad replik

I stället frågade Peter vad Finland betyder för mig. Jag kopplade bort hjärnan och svarade färaktigt med hjärtat i äkta vinterkrigsanda:

– Det är mitt fosterland, jag älskar det!

Men MTV placerade in den banala repliken som avslutning på sitt sammandrag följande dag tillsammans med borttonande fosterländska bilder – och det blev hur fint som helst!

Plockmaten var otroligt god och speciell, allt närproducerat, finskt eller åtminstone rättvisemärkt. Vi kunde ju plocka i oss först i salongen och senare vid de stora borden i matsalen. Särskilt gillade jag en sorts bruna bullar av söt rågdeg fyllda med lingon, samt havtornsbebéerna. Jag åt fem stycken.

Vi dansade också lite så länge Gardets musikkår spelade men måste fly när man bytte till ett modernt band och skruvade upp volymen till en outhärdlig nivå. Trängseln var stor i början men lättade när alla som ville synas i samma ruta som presidentparet hade fått sitt eller gett upp.

”Vår” statyett!

Vi gick många varv i salarna och tittade på all fin konst som hängde där. På ett bordshörn återfanns krigsbarnens lilla miniatyrstatyett, flickan från Haparanda!

I en sal satt två herrar, och vi bad dem ta ett foto med min kamera. Den ena killen knäböjde för att få rätt vinkel, den andra tog en bild av den knäböjande. Det visade sig att knäkillen var **Jaakko Rauramo**, Sanoma-koncernens ordförande och en av Finlands mest inflytelserika män (och Ilpos

Brita i egendesignad klänning av nattskjortemodell, Ilpo i fars gamla yllefrack...

skolkamrat!). Den andra var Helsingin Sanomats huvudredaktör!

Ingen politik

I denna nästan uppslupna stämning gick hela festen. Alla pratade med varandra, vi samtalade ohämmat med ett stort antal politiker, skådespelare, höjdare, idrottare, de var vänliga och glada och diskuterade musik, mat och vädret (politik vågade vi inte prata om).

Ingen kommer förstås ihåg oss efteråt – men det behövs inte heller. Vi hade hela tiden koll på det andra krigsbarnsparet från Jyväskylä, **Matti** och **Eira Pylvinen**. Vi fotograferade varandra och utbytte erfarenheter allt emellanåt.

Stövlarna!

Vid 22.30 tänkte vi alla fyra gå hem. Då hittade garderoben inte mina stövlor! Utan dem var utmarsch inte att tänka på. Århundradets snöstorm, som börjat redan på morgonen, rasade ju fortfarande. Så vi fick snällt vänta

nästan till klockan ett innan stövlarna hittades. Men eftersom taxikön ändå var jättelång hela tiden gjorde det ingenting, många andra satt också i lädersofforna och inväntade kortare kö.

Drömmar

Vi hade ett långt och trevligt samtal med **Timo Soini**, av alla människor, och hans trevliga fru, som varit min elev. (Ganska snart uttalade sig Soini sedan i riksdagen igen mot ”pakko-ruotsi”, tvångssvenskan).

De köande blev utkommenderade av marskalken varje gång en taxi var i sikte. Äldre damer blev sedan ganska bokstavligen inlyfta i bilen.

Under natten efteråt svävade kristallkronor, uniformer, kakor och presidenter runt i mina drömmar. Men det var inte ett grått uppvaknande. Till och med vår slitna soffa såg riktigt värdig ut – den fick ju hysa en bakdel som suttit hos Presidenten!

Brita Stenius Aarniala

Kavén klarade doktorsprovet galant

Lilla Festsalen på Helsingfors Universitet var fullproppad av folk, mest krigsbarn, när **Pertti Kavén** disputerade på sin avhandling om de politiska faktorerna bakom barnflyttningarna under kriget.

Hans handledare professor **Henrik Meinander** var ordförande (kustos) och professor **Maria Lähtenmäki, Joensuu**, opponent.

– En intressant, viktig och välkommen forskning, var hennes slutomdöme om avhandlingen.

Objektiviteten?

Hon undrade om Kavén verkligen kunnat genomföra sin forskning objektivt, eftersom han själv varit krigsbarn och alltså ingick i materialet som forskningen omfattade.

Hon tyckte också att det var bra att vi äntligen fått ett svar på hur många barn som blev kvar i Sverige, 7 100.

Slutligen undrade hon om inte titeln på avhandlingen borde varit ”Humanitaarisuuden varjolla” i stället för ”... varjossa”.

Det finns en liten betydelskillnad i de olika formerna. ”Varjossa” betyder ”i skuggan av” (det humanitära), medan ”varjolla” kunde innebära ”med (humaniteten) som förevändning”.

Men Kavén säger att han inte syftat på humaniteten ”som förevändning” för krigsbarnsverksamheten.

Bara frågor

När opponenten var klar med sin genomgång och sina frågor fick publiken möjlighet att begära ordet.

Jag hade aldrig tidigare bevistat en doktorsdisputation i Finland och

Filosofie doktor Pertti Kavén flankeras av tillresta gratulanter från Sverige, fil mag Pentti Käppi (t v) och fil doktor Pentti Andersson.

visste inte att publiken bara fick ställa frågor om avhandlingen, som ett annat ”Jeopardy”, inte kommentera den. Så det gällde att formulera kommentarerna till frågor!

När det gäller opponentens undran om Kavéns objektivitet kan man säga att detta tycks vara nästan höjden av objektivitet: denne man som ofta beklagat att han över huvud taget sändes tillbaka till Finland från Tibro har kommit till slutsatsen att hela operationen var ”ett stort politiskt misstag”. Vilket innebär att han helst inte borde skickats till Sverige alls!

Antalet stämmer inte

Beträffande antalet krigsbarn som blev kvar i Sverige stämmer inte Kavéns slutsiffror 7 100. Det var kanske precis så många som blev kvar direkt

efter fortsättningskriget, men då har han inte räknat med de 926 barn som blev kvar i Sverige redan efter vinterkriget.

Och med de tusentals krigsbarn som kom hem till Finland men återvände till Sverige så snart de fick en chans kommer man lätt upp till de siffror som redovisades för Finlands riksdag 1950 och 1952, samma siffror som Suomi-Byrån i Stockholm levererat i slutet av 1940-talet.

Folkbokföringen en felkälla

Nils Östberg, bror till Finlandshjälpens allt i allo **Lars Östberg**, nämner att siffran borde ligga kring 9 000. Men det låg i Finlandshjälpens intresse att hålla siffrorna nere: det är en viss skillnad om Finland ”förlorade” tio eller tjugo procent av sina krigsbarn till Sverige.

En felkälla i Kavéns undersökning ligger i att han (och hans medhjälpare när det gällde Sveriges befolkningsstatistik **Alur Reinans**) utgått från att alla finska krigsbarn folkbokfördes när det allmänna barnbidraget infördes i Sverige 1948 (för barn till 16 år), för ”vem vill vara utan de pengarna?”.

Men det var många finska barn som inte blev folkbokförda i alla fall. Det framgick tydligt när Kavén presenterade sin forskning inför Stockholmsföreningen i början av januari: flera av de närvarande krigsbarnen

Lilla festsalen var fullpackad med folk.

Traumatiskt livsöde eller livets lyckolott?

Det finns knappast någon gemensam nämnare för oss krigsbarn. Men om jag skulle våga peka på något ofta återkommande så är det smärtan från skilsmässan från det finska hemmet. Smärtan blev om möjligt större när skilsmässan från den svenska familjen senare blev ett faktum.

Det är ofta dessa upplevelser som kommer till uttryck i självbiografiska arbeten av krigsbarn. Traumat får också genomslagskraft i mera vetenskapliga studier.

En stor och tystare grupp finns också. Det är de vars Sverigetid blev eller förblev lycklig. Två familjer, två länder, dubbelt med ”syskon” och språk är glädjeämnen man ser tillbaka på och lever med. Inte lika ofta kommer detta på prant.

Det är alltså viktigt att påpeka att många barn längtade hem och blev lyckligt förenade med sina väntande föräldrar. Och även om första tiden kunde vara svår, så hade många föräldrar vilja och förmåga att överbrygga svårigheterna.

I Sverige finns det en stor grupp som på intet sätt vill ha med sin krigsbarnstid eller sitt ursprung att

göra. I Finland finns det också krigsbarn vars svenska erfarenheter lett till stor bitterhet mot Sverige och svenskarna. Jag kan inte analysera varför man känner så, men visst måste det inträffat händelser som hos det ensamma utlämnade lilla barnet etsat sig fast i ett dunkelt minne eller i en stark obehagskänsla.

Beskrivningen av det egna livsödet kan variera från att livet blivit totalt misslyckat till att man tycker sig ha dragit högsta vinsten i livets lotteri och vunnit en mycket högre standard än om man tvingats tillbaka i Finland.

Säkert har jag själv varit ganska kategorisk i min uppfattning om hur det egentligen var. Men efter alla mina kontakter, studier och samtal om och med krigsbarn kan jag bara komma fram till att finska krigsbarns historia är summan av 70 000 (eller är det nu 80 000) enskilda barns öden.

Och trots min inledning; en gemensam nämnare har vi. Det är krig som skapat vårt prefix. Utan krig hade vi bara varit barn en tid. Nu är och tycks vi förbli krigsbarn även som pensionärer.

Tapani Rossi

forts från föreg sida

kunde svära på att de inte blivit folkbokförda förrän mycket långt senare. Kanske var de redan över 16 år, kanske hade de börjat arbeta och tjänade egna pengar.

Dyr hjälp

På sidan 244 kommer Kavén fram till att cirka 17 000 av de 80 000 finska krigsbarnen till slut hamnade i Sverige. Det är en högst trolig slutsiffra som innebär en ”förlust” för Finland på över 20 procent av de barn som sändes till Sverige! Då är ändå inte de cirka 400 barn inräknade som blev kvar i Danmark – tio procent av de nästan 4000 som sändes dit.

Nog kan man säga att Finland betalade dyrt för hjälpen.

En intressant fråga – från **Brita Stenius Aarniala** – var: Vad hade hänt

med de finska barnen i Sverige om Finland blivit invaderat av Sovjet?

Kavén svarade utan att tveka:

– Sovjet hade krävt dem tillbaka. Som man gjorde med de ingermanländare som kommit till Finland.

Då uppstår en följdfråga, även den hypotetisk: Hur hade Sverige reagerat på ett sådant krav? Hade barnen sänts tillbaka då? Även de redan adopterade? Hur skulle i så fall de svenska (adoptiv)föräldrarna ha reagerat?

Det är en sak att ”återbörda” 167 baltiska soldater, en helt annan att skicka hem tusentals barn som man nästan betraktar som sina egna.

Efter disputationen stod krigsbarnen i kö för att uppvakta den nybakade filosofie doktorn som klarat sitt eldprov så galant. Kaffet och pirogerna satt gott.

Text och foto: Kai Rosnell

Vad vet man om krigsbarn i Finland?

Universitetet i Åbo håller på med ett forskningsprojekt ”Tillbaka till Finland”.

Jag fann uppgifterna på Ambasadens hemsida och blev nyfiken.

Här insamlas information om utlandsfinländare bosatta i EU-länderna, om deras utbildning, språkkunskaper och förbindelser till den finska kulturen samt om deras planer för framtiden angående Finland.

Avsikten är att kartlägga sådana önskemål och möjligheter men också rädslor, hinder och förhindrar en flyttning till Finland, heter det på hemsidan. Projektet ska ge ”ny kunskap om förutsättningarna för utlandsfinländare att flytta tillbaka till Finland”.

Men projektledningen, med professor **Outi Tuomi-Nikula** i spetsen, har tydligen ingen kunskap om företeelsen krigsbarn.

På fråga 18 ska man gradera hur mycket olika saker påverkade flytten till nuvarande hemland.

Alternativen var:

Dåliga arbetsmöjligheter eller framtidsutsikter.

Sommararbete, projektarbete eller motsvarande.

Bra möjlighet att bli sysselsatt i mitt nuvarande hemland.

Vilja att utveckla mig i mitt yrke.

Vilja att lära mig språket.

Jag blev kär i en utlänning.

Privata personliga skäl (t ex skilsmässa).

Äventyrlusta eller behov av omväxling osv.

Missnöje med omständigheterna i Finland, klimat, allmän atmosfär osv.

Jag blev förtjust i mitt nuvarande hemland under semester eller arbetsresa.

Studier.

Möjligheten att man skickades bort från Finland finns inte.

Kai Rosnell

Kraftiga tumavtryck på Biskops Arnö

Pertti Kavén kunde vara nöjd med sitt arbete.

Seminarier om krigsbarnens ”Tumavtryck i nutidshistorien” på Biskops Arnö 5 februari blev välbesökt – omkring 80 personer – och mycket lyckat. Många aspekter på den komplexa problematiken ventilerades.

Både rektorn på folkhögskolan **Ingegerd Lusensky** och initiativtagaren **Per Olof Thorsbeck**, ordf i Föreningen Norden i Håbo, uttryckte sin glädje över utfallet, liksom RFK:s ordförande **Sinikka Ortmark Stymne**, som höll inledningsanförandet.

Förre kulturministern **Bengt Göransson** fungerade som moderator, rutinerat, kunnigt och fyndigt. Han konstaterade att målet för Riksförbundet torde vara att avskaffa sig självt, att det inte skulle behövas längre.

Visst: det bästa hade varit om det aldrig funnits krigsbarn!

Timo A. Tanninen, socialråd på Finlands ambassad, varnade för att fördöma politiker, föräldrar och andra för de svåra beslut de ansåg sig tvungna att fatta när det gällde formerna för hjälpen till Finland.

Pertti Kavén presenterade sina

forskningsrön om hur de politiska faktorerna spelade en mycket större roll i beslutsfattandet än man kunnat ana, både utrikespolitiskt och inrikespolitiskt, både i Finland och i Sverige. Det var en komplex väv av motiv och ställningstaganden, och slutresultatet blev att Finland ”förlorade” många tusen barn till Sverige.

Om det sedan var 7 100 eller 15 000 kan vi tvista om hur länge som helst, om det var tio procent av den förflyttade barnskaran eller rentav över tjugo procent, det får vi aldrig veta.

På individnivå, för barnen alltså, kunde krigsbarnsvistelsen i Sverige ofta vara mycket positiv, men hemkomsten och anpassningen till hemlandets påvra förhållanden kunde vara mycket besvärlig och frustrerande.

En mycket smärtsam aspekt som inte behandlats särskilt mycket tidigare är situationen för de hundratals familjer som förgäves försökte få sina barn tillbaka hem till Finland. För dem kunde det bli ett livslångt trauma, liksom för syskonen. Även de barn som på det sättet kom att bli kvar i Sverige har senare anfåttats av svåra skuld känslor.

Kavén pekar i sin avhandling särskilt ut ministern **Karl August Fagerholm** som ensam fattade beslutet om barntransporterna, utan att ens överväga andra hjälpmöjligheter, och **Eljas Erkko**, som underlät att framföra Finlands ”nej tack” till barnflyttningarna när vinterkriget just brutit ut. Han framhåller deras roll som avgörande, men utan att direkt anklaga dem (för tjänstefel, vilket skulle ligga

Kaija Olausson berättade om skuld känslornas mekanismer.

nära till hands). Kavén anser att den stora skurken i sammanhanget fanns längre österut, **Stalin**.

Timo Tanninen trodde inte på Kavéns slutsats: att barntransporterna var ett stort politiskt misstag. Han menade att tusentals barn sannolikt hade dött i Finland till följd av bombningar och sjukdom. Men den invändningen har Kavén neutraliserat genom sin statistik över barnadödligheten i Finland: antalet barn dödade genom krigshandlingar var så lågt som 337.

Men det är klart: fler barn hade dött i Finland av sjukdomar och olyckor, precis som hände med de finska barnen i Sverige.

Kaija Olausson har intervjuat ett antal finska krigsbarn och skrivit

Hilikka Mälärstedt i samspråk med Pyry Niemi, färsk riksdagsman från Bålsta vars föräldrar är krigsbarn.

Sinikka Stymne med Kerstin Fälldin och Görel Strand. De två har skrivit en bok om ensamkommande flyktingbarn.

Om politik, skuld, situationen i dag

två uppsatser i ämnet. Hon talade om tacksamhet och skuld, som fick till effekt att Sverige och de svenska föräldrarna alltid hade ett överläge gentemot de finska.

Skuld är ju en kvardröjande känsla, ofta livslång, och har drabbat både föräldrar som skickat iväg sina barn, men också de barn som sänts bort, trots att de egentligen är helt "oskyldiga".

Kaija berättade också om ett annat fenomen som hon upptäckt: ett "omedvetet" krigsmedvetande hos krigsbarn.

– De lever som om kriget ännu pågick eller kunde bryta ut igen när som helst, sa hon. Det är ett beteende som ser ut att reproduceras till nästa generation, och nästa...

Det beteendet behöver inte vara utmärkande för just krigsbarn, utan hela den generation som växte upp med kriget inpå sig?

Barnboksförfattaren **Yvonne Hoffman** från Vasa berättade om sin tid som krigsbarn på just Biskops Arnö. Hon kom dit till släktingar tillsammans med sin storebror. Hon själv var bara två resp tre år när hon kom. Hennes mor arbetade med barntransporterna både till Sverige och Danmark och besökte henne ett par gånger under vistelsen.

Yvonne har inte skrivit om sin krigsbarnstid men är imponerad av mängden litteratur i ämnet.

Krigsbarnsvistelsen har satt sina spår även på Yvonne Hoffman.

– Om man skriver om det bör det ju vara något "dramatiskt", sa hon och menade att det inte var någon dramatik i hennes tid som krigsbarn.

– Jag tror att många "pressat fram" dramatik i sina berättelser. Mycket av vad som skrivits är nog efterkonstruktioner och efterklokhet!

Vistelsen har i alla fall satt vissa spår hos henne. Hon hade enligt bevarade brev varit "trotsig och olydig i småsaker", men också inställsam, för att vara till lags.

– De egenskaperna har förföljt mig genom livet, erkände hon. Jag hade tur som hade en storebror med.

Rädda Barnen var inbjudet till seminariet men "hade ingen att skicka". **Kerstin Fälldin** från överförmyndarnämnden och **Görel Strand** be-

rättade om hur dagens ensamkommande flyktingbarn tas emot i Sverige och om hur en "god man" utses och hjälper barnen tillrätta.

En intressant inblick i dagens situation som är så olik den som vi krigsbarn upplevde. Skillnaderna i de yttre omständigheterna verkar vara fler än likheterna.

Sammanfattningsvis: ett tankeväckande, omtumlande seminarium om den komplexa krigsbarnsverksamheten.

Av deltagarna var många krigsbarn, en del hade anknytning till Föreningen Norden. Bland andra intresserade fanns **Eric De Geer** som var en av de första att forska om finska krigsbarn.

Kai Rosnell

Foto: Ari Kunnari, Kai Rosnell

Timo Tanninen från Finlands ambassad var något skeptisk till Kavéns slutsatser.

Seminariet bjöd på nyheter även för Eric De Geer som var en av de första att forska i ämnet finska krigsbarn.

Rektorn på Biskops Arnö Ingegerd Lusensky och moderatoren Bengt Göransson fick beröm för sitt sätt att sköta arrangemanget.

Hur fungerar hjärnans hårddisk?

Enligt den finländske hjärnforskaren **Matti Bergström** finns alla människans minnen kvar i hjärnan hela livet, inristade som på en hårddisk. Svårigheten är att plocka fram dem.

Vilka minnesrester har vi finska krigsbarn kvar av vårt modersmål finskan trots att vi glömt det helt?

Det är en intressant fråga som syster **Aira Bengtson** en hel del.

Den är central i hennes färsk bok *Kabblekor*, som egentligen var tänkt som minnen till barn och barnbarn från hennes egen tid som barn och krigsbarn före, under och efter kriget i Finland.

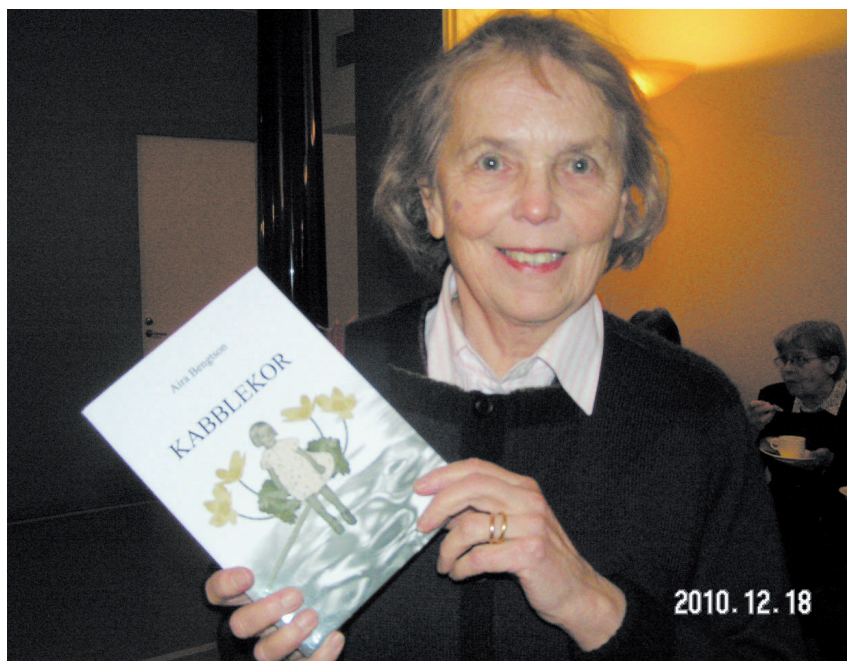
Så här skriver hon om krigsbarnens språk:

I transfereringen till det nya språket är deras första språk glömt, men själva budskapet finns likväl lagrat i hjärnan. De har senare kunnat berättat på svenska vad de en gång i barndomen uttryckt på finska.

Just att de tidigare uttalade orden på modersmålet som senare kom att bli ett glömt språk, bibehållit sitt budskap in i det nyvunna språket, är något som fångat mina funderingar och jag finner ämnet så intressant att det borde kunna utgöra en forskningsnisch.

Hon hänvisar ofta till **Matti Bergström**. Det skulle vara intressant att veta vad forskningen kommit fram till på det här området. Hur går det till?

Aira Bengtson har lyckats förvånansvärt bra med att plocka minnen

Aira Bengtsons bok var egentligen avsedd för barn och barnbarn.

ur sin hjärnas hårddisk. Boken är ett värdefullt tidsdokument och belyser villkoren för barnen och föräldrarna i Finland under den här tiden. Liksom skillnaderna mot förhållandena i Sverige, och de kulturella koderna.

Aira Bengtson själv fick återvända till Finland men hade kontakten le-vande till sin fosterfamilj och valde senare att utbilda sig i Sverige där hon verkat som speciallärare i över fyrtio år.

Hon missade mycket av gemenskapen med sin finska familj, hon förlorade kontakten med sina skolkamrater i Finland och den egna

kulturen. Men det var nog de enda nitlotterna i Airas liv, där det positiva (med t ex två språk) klart övervägde.

Jag känner igen väldigt mycket i hennes berättelse. Den är välskriven och jag tycker om den, men många onödiga kommatecken stoppar upp läsningen. Så var den ju från början inte avsedd för publicering. Vi får glädja oss åt att vi ändå fått ta del av hennes erfarenheter.

Kai Rosnell

Aira Bengtson: *Kabblekor*. Eget förlag, 2010.

30 000 österrikiska krigsbarn i Schweiz

Österrike led svårt efter andra världskriget. Infrastrukturen var till stora delar förstörd, livsmedelsförsörjningen otillräcklig. Trettio procent av barnen var undernärda.

Regeringen värdade om hjälp hos stater som inte drabbats så hårt av kriget. Schweiz var först att hörsamma bönen.

Från oktober 1945 kom runt 30 000 österrikiska barn med dålig

hälsa via Röda Korset till Schweiz för minst tre månader och togs om hand i fosterfamiljer. Totalt skickades över 100 000 barn från Österrike till andra europeiska länder.

Det var barn från fyra till tolv års ålder som på det viset för obestämmd tid skildes från sina familjer. De kom till en helt annan värld med en annan kultur, och även språket kunde vara främmande.

Dessa österrikiska krigsbarn är i dag pensionärer, men de har inte glömt schweizarnas vilja att hjälpa. Efter några träffar år 2003-2004 har "schweizerbarnen" skrivit ner sina

personliga berättelser om "tiden mellan krig och fred i hembygd och främmande land".

Ett urval av dessa minnen finns i en bok "*Verschickt in die Schweiz*", Böhlau Verlag, Wien. Den är sammanställd av **Anton Partl**, ingenjör född 1937, och **Walter Pohl**, jurist född 1937. Pohl startade år 2004 "Föreningen för tidigare Schweizerbarn".

Boken lär vara slut på förlaget, men bör vara möjlig att låna via bibliotek.

Kai Rosnell

Två starka monologer

Två utlämnande monologer har visats på teatrar i Stockholm i vinter, "Mormors svarta ögon" av **Tanja Lorentzon** och "Vem sover i natt" byggd på **Ubah Musses** story och med henne själv i scendebut.

Tanja Lorentzon berättar historien om sin familj som invandrare från Finland, från mormors liv under vinterkriget till Tanjas språk- och identitetsproblem som ung och vuxen. Hon nämner inte ordet "krigsbarn", bara att "mormor ville inte skicka sin dotter till Sverige", och det är så nära det kan bli.

Tanjas språkproblem känner många finska krigsbarn igen, det är lätt att identifiera sig med henne. Hon är proffsig, engagerande, utlämnande. En stark föreställning.

Ubah Musses berättelse har också många beröringspunkter till oss finska krigsbarn, hon är ju själv ett krigsbarn, ensamkommande från Somalia undan inbördeskriget.

Hon berättar med humor om sin tid som "invandrarverkets barn" på

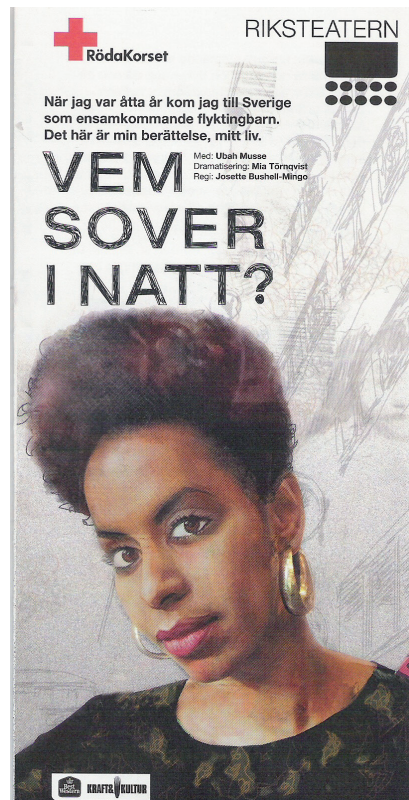
gruppboende i Sverige, om händelser och problem, men framför allt om längtan efter sin mor. Den saknaden känner vi också igen, och Ubah Musse får fram den bra.

Men en mängd frågor kvarstår: varför skickas hon utomlands, med sin äldre halvsyster? Svaret antyds mot slutet när hon reser "hem" och träffar sin mor igen efter 14 år. Men hon får ingen kram, ingen närhet, ingen familjekänsla. Återseendet blir en stor besvikelse.

Nu har Ubah Musse bott i Sverige i 22 år. Kanske kan man se det som ett bevis på hur misslyckad integrationen av dessa ensamkommande barn/ungdomar har varit, för hon har fortfarande stora svårigheter med svenskan.

Men det är modigt att försöka sig på ett så här angeläget projekt. Resultatet kunde blivit bättre.

Ubah Musse turnerar nu runt om i Sverige i Riksteaterns regi. Förhoppningsvis på bättre scener än

vid urpremiären på Kägelbanan, Södra Teatern i Stockholm.

Kai Rosnell

Yngre barn fick stanna längre

Den 21 eller 22 mars 1940 hade Åbo Underrättelser en liten artikel som berättade att de till Sverige evakuerade barnen tills vidare inte skulle skickas till hemlandet.

Det var representanter för Centrala Finlandshjälpen (Sverige) och Nordiska Understödscentralen (Finland), som tillsammans med Finlands social- och inrikesministrar, som redan ca en vecka efter Vinterkrigets slut kom fram till det beslutet. Skolpliktiga barn skulle dock skyndsamt skickas hem när det var dags för skolarbetet. De yngre skulle stanna tills vidare i Sverige beroende på förhållandena i Finland.

Barnförflyttningen i Finland var från början en politisk fråga. I Sverige var det Centrala Finlandshjälpens tjänstemän som deltog i beslutet. Varken den svenska social- eller inrikesministern medverkade i ärendet. Det var inte en politisk fråga för svenskarna. Man kan nog påstå att det snarast var ett socialt och humanitärt engagemang.

Något mer än 1 000 små barn var tillsammans med sina mödrar i Sve-

rige. Omedelbart efter krigsslutet var de angelägna om att komma hem så fort som möjligt med sina små. Kvar fanns ca 8 000 barn i svenska familjer sedan 2-3 månader tillbaka.

Inte krävde svenskarna att alla barn borde skickas hem. Barnen fick gärna stanna längre. I Finland hade evakueringen av den karelska befolkningen just inletts. Hangö skulle tömmas.

Problemen hopade sig i Finland, men var de så stora att man inte genast kunde ha slussat hem merparten av barnen? Det måste rimligen varit bara 0,5% av barnen i åldersgruppen. Det föll ju inga bomber längre.

Med backspegelns hjälp kan man konstatera att beslutet skulle leda till att de yngsta barnen kom att stanna i Sverige betydligt längre än barnen som var sju år eller äldre. De skolpliktiga barnen hade troligen inte glömt vare sig sina anhöriga eller sitt modersmål, så deras återanpassning till den egna familjen gick troligen relativt smidigt.

Många av de yngre barnen som redan var på väg att just glömma familj och

språk kom att stanna längre och bindas hårdare till sin svenska familj än vad man någonsin kunnat förutse.

Visst fanns det finska hem som inte var i stånd att omedelbart ta emot sina barn oavsett deras ålder, men kunde det verkligen gälla alla de ca 900 barn som blev kvar i Sverige? Redan då uppstod kamp mellan biologiska föräldrar och de svenska och vad som var "bäst för barnet".

Tapani Rossi

**Göteborgsföreningen Finska Krigsbarn inbjuder till
RIKSFÖRBUNDET FINSKA KRIGSBARNS RIKSMÖTE
den 28 – 29 maj 2011 i Nordiska Folkhögskolan, Kungälv**

Lördag 28 maj

- Kl. 08.00 – 09.00 Frukost för övernattande gäster
09.00 – 11.00 Ankomst, anmälan och rumsfördelning för nyanlända
11.00 – 12.00 Välkomstanföranden med flagghissning och nationalsånger
12.00 – 13.00 Lunch
13.00 – 13.15 Kantelespel
13.15 – 14.00 Intervjuer med krigsveteraner, samt krigstida sånger
14.00 – 15.00 Pertti Kavén från Finland redogör för sin doktorsavhandling om krigsbarn.
Humanitaarisuuden varjossa (I skuggan av humaniteten)
15.00 – 15.30 Kaffepaus
15.30 – 17.30 Årsmötesförhandlingar och konstituerande möte för RFK:s styrelse
18.30 – 21.00 Festmiddag (nordisk buffé) med underhållning
21.00 - Samkväm med dans

Söndag 29 maj

- 08.00 – 09.00 Frukost för övernattande gäster
09.00 – 10.00 Räddade till livet. Tapani Rossi berättar om barnhemsverksamheten under kriget enligt sina undersökningar.
10.00 – 10.30 Kaffepaus
10.30 – 12.00 Mottagning av dagens krigsbarn i Göteborg.
Louise Parbrink, Social resursförvaltning i Göteborg.
12.00 – 13.00 Lunch
13.00 – 14.00 Diskussioner och sammanfattningar
14.00 – 15.00 Flagghalning, avslutning, kaffe

Folkhögskolan har 60 bäddar bokade 27 – 29/5.

Kungälv: Vandrarhem, Färjevägen 2, 442 31 Kungälv, tel 0303-18900, har totalt 80 bäddar.

Kostnad: Enkelrum 450:-/natt, lakan/handduk ingår.

Dubbelrum 550:-/natt för 2 pers. Lakan/handduk finns att hyra för 80:-.

Bindande anmälan med angivande av personnummer, senast den 1 april 2011, på nedanstående blankett eller e-post: asko.salkola@telia.com

Asko Salkola, Utlandagatan 8A, 412 61 GÖTEBORG, tel 031-161184, mobil 0706-661184

För att undvika penningtransaktioner i samband med ankomsten, bör du också sända in betalning för måltider och logi till Göteborgsföreningen Finska Krigsbarn, plusgiro 6548-2, senast den 20 april 2011. För personer utanför Sverige gäller SE79950009960340006548-2, NDEASESS.

Glöm inte att ange namn, adress, telefon, ev e-postadress, samt lokalavdelning och namn på den du önskar dela rum med. *Hjärtligt välkommen!*

För frågor kontakta Pentti Käppi, tel 031-29 16 88, eller Kielo Bengtsson, tel 031-330 66 65.

Anmälningsblankett till Riksmötet 2011 i Kungälv den 27-29 maj

☐ Helpension 28-29 maj samt två övernattningar fr.o.m. 27 maj, ej festmiddag	1.550:-
☐ Helpension med en övernattning 28-29 maj, ej festmiddag	1.250:-
☐ Ej boende, deltagare 2 dagar med måltider och kaffe, men ej frukost o. festmiddag	860:-
☐ Ej boende, deltagare 1 dag med måltider och kaffe, men ej frukost o. festmiddag	430:-
☐ Festmiddag (nordisk buffé), gående bord kvällen den 28 maj.	250:-

Önskar enkelrum Summa: _____

Önskar dela rum med _____

Önskar specialkost (anges) _____

Enkelrum, liksom dubbelrum kostar 300:-/natt, men enkelrummen har något enklare utförande.

Dusch och toalett är gemensam för flera.

Summa: _____

Namn _____

Adress _____

Tel _____ E-post _____

Personnummer _____ Lokalavd _____

Vill du lära dig finska?

Många finska krigsbarn i Sverige som förlorat sitt finska modersmål vill gärna lära sig det igen. Men det har visat sig mycket svårt att göra det i vår ålder.

Kanske går det att försöka igen?

Mälardalens högskola erbjuder en ”nätkurs” i finska för nybörjare med start hösten 2011.

Kursen går på halvfart och lämpar sig även för den som kan lite finska.

Skolans broschyr ”lovat” att du lär dig ”grunderna i finska språket, kommunicera, läsa och skriva på finska på en elementär nivå”. Kursen består av ”självstudier, seminarier, inlämningsuppgifter och diskussioner i virtuell undervisningsmiljö.”

Nyfiken på kursen? Kontakta i så fall Tarja.Soutolahti@mdh.se för mer information.

Hemsidan

På hemsidan finskakrigsbarn.se under rubriken ”Aktuellt” finns information om föreningarnas aktiviteter och andra för krigsbarn intressanta möten, t ex i Finland och Storbritannien 2011.

Under rubriken ”Artiklar” kan du läsa om vad som händer inom RFK. Föreningarna informerar på sina egna sidor om sin verksamhet. Där kan du också hitta namn, telefonnummer och e-postadresser till styrelsemedlemmarna.

Där finns också en litteraturlista om krigsbarn och hur man går till väga för att söka efter människor man förlorat kontakten med.

Skriv själv och skicka till Sinikka Ortmark Stymne (sinikka.stymne@bredband.net) som tills vidare är både webbmaster och ansvarig för hemsidan.

Kavén tackar

Jag vill framföra mitt tack till alla krigsbarn för den uppvaktning jag fick i samband med min disputation den 18.12.2010. Mitt arbete har väckt stor uppmärksamhet, vilket visar att ämnet inte är slutbehandlat i vare sig Finland, Sverige eller Danmark.

Pertti Kavén

Årsmöte med bildspel

Lite gråmulet och småblåsig väder hindrade inte ett 40-tal medlemmar från Mellansverige att samlas på Folkhögskolan i Eskilstuna för årsmöte 21 februari.

Rektor **Christina Strandtoft** presenterade folkhögskolan. **Irja Alm-gren Hedman** berättade om sitt måleri och visade två bildspel om krigsbarnet Irja som dottern Nina gjort efter en uppsats av barnbarnet **Nadja**.

Barnbarnen **Jack** och **Vera** uppträdde var för sig med sång och piano.

Årsmötesförhandlingarna leddes av **Pirjo Lindell**. Pirjo utsågs till vice ordförande i föreningen.

Eskilstuna manskör under ledning av **Wille Säkkinen** sjöng för oss till kaffet.

Pirkko Ahlin

Kaarina Rundström-Skoog

RFK-info

Riksmötet. Se inbjudan sid 14.

Universitetet i Reading inbjuder till seminarium "Children in War" 7-9 sept 2011.

Finnebørn i Danmark håller "finnemøde" lördag 26 mars i Hedehus fritidscenter, Hedehusene (nära Roskilde).

Årsmötet hålls på Liselund i Slagelse 17-18 juni. Info: Kai Palomäki Schmidt, P.A. Madvigsvvej 17, DK-6100 Haderslev.

E-post: kai.schmidt@mail.dk

Inbjudan till Danmark

Hälsingegruppen av finska krigsbarn kommer att besöka Danmark i sommar. Det är danska Finnebørn som inbjudit till den stora träffen i Slagelse på Själland 17-18 juni.

Det blir resa med flyg och övernattnig på hotell. Detaljerna är inte klara.

Det finns plats för fler intresserade, främst från Gävle-Dala-föreningen. Kontakta Arja Rohlin, tel 0278-40407. E-post: joerdiz@hotmail.com

Debattera mera!

Foto: Pentti Käppi

Göteborgsföreningen har haft årsmöte. Här är den nya styrelsen, från vänster Pertti Laamanen, Orvokki Lingman, Ruth-Majide Rönngård, ersättare, Eero Ahlbäck, vice ordf och ersättare i RFK-styrelsen, Kielo Bengtsson, ordförande, Irma Ahlenius, Ritva Garre, sekreterare, och Asko Salkola, kassör. Saknas på bilden: Kyösti Ritola, ersättare.

Gävle-Dala

Årsmöte söndag 20 mars kl 13 på Edsken Camping, Hofors. Sopp-lunch, därefter årsmötesförhandlingar. Anmäl senast 16 mars till Paavo Asikainen, 026-197250, eller Jouko Rajaniemi, 0290-24917.

Hoforsgruppen träffas sista onsdagen varje månad. Ring Jouko Rajaniemi 070-2095653.

Gästrikegruppen träffas 8 mars, 12 april och 10 maj kl 13 på Studieförbundet, Norra Köpmangatan 12 A, Gävle. Eva Andersson hälsar både nya och gamla medlemmar välkomna.

Hälsingegruppen träffas sista måndagen i månaden.

Göteborg

Medlemsmötena hålls i brf Alberts lokal Östra Skansgatan 8, Göteborg, kl 15.

På gång i lokal-föreningarna

Onsdag 16 mars: Medlemsmöte med film.

Onsdag 20 april: Vårfest med påskmat.

Onsdag 18 maj: Föredrag av Eva Runhammar: *Våra försvarsmekanismer*.

Onsdag 15 juni: Tipspromenad med grillning. Platsen inte bestämd.

Vid intresse ring Kielo Bengtsson, 031-3306665, veckan före aktuellt datum.

Mellansverige

Program för sommaren under planering.

Stockholm

Måndagsträffar i Nockebysalen, Alviks Medborgarhus, Gustavlundsvägen 168 A, 2 tr (förbi Tvärbanan, sedan till höger). Samling från kl 13, programstart kl 14.

Anmäl senast en vecka före till Soili Andersson, tel 08-822242, e-post soisin@live.se eller Anneli Salava, tel 08-6493754.

7 mars: Årsmöte.

4 april: Föredrag av Jeremy Halpin, terapeut: *Från sorg till acceptans - kropp och själ i samverkan*.

2 maj: Vårfest.

Sydsverige

Torsdag 17 mars: Årsmöte, Eslövs medborgarhus, samling 11.30.

Vätterbygden

Årsmöte i maj. Plats och datum ännu ej fastställt.

(Krigs)Barnen som samhället svek

En statlig utredning, ledd av **Kerstin Wigzell**, föreslår att personer som utsatts för vanvård eller övergrepp på barnhem eller i fosterhem ska få både en ursäkt och ersättning på 250 000 kronor.

Utredningen "*Barnen som samhället svek*" är en direkt följd av Vanvårdsutredningen där missförhållandena dokumenterats.

Bland dem som intervjuats i Vanvårdsutredningen finns även finska krigsbarn. Men generellt sett omfattas de inte av denna utredning, som enbart gäller barn som placerats "av de sociala myndigheterna".

Placeringar som skett på privat väg omfattas inte av förslagen. Även om de råkat ut för vanvård och övergrepp föreslås de bli utan ersättning.

Så här står det i utredningen:

"För det fall något av de finska krigsbarnen placerades genom den svenska sociala barnvårdens försorg omfattas de dock på samma sätt som andra barn som placerats på detta sätt." (Sid. 150-151.)

Vad betyder detta för de finska krigsbarn som utsatts för övergrepp, på barnhem eller i fosterhem?

Kerstin Wigzell har avslutat sitt arbete och är inte nåbar. Så vi frågar **Göran Johansson**, ansvarig för Van-

vårdsutredningen (som fortfarande pågår).

– För de finska krigsbarn som kom 1939-1944 är läget osäkert, svarar Göran Johansson. Det är inte helt utrett om eller i vilken utsträckning barnvårdsnämnderna, alltså de sociala myndigheterna, var inkopplade. Men de barnhem som tillkom 1944 kontrollerades av Socialstyrelsen och barnen där faller inom utredningen.

– Det är inte lika självklart när det gäller barn som kom till fosterhem. Det finns krigsbarn som faller inom ramen, och sådana som inte gör det.

– Statens inspektör för fattigvård och barnvård hade redan 1942 hävdad att de barn som bereddes vård i barnhem eller enskilda hem i Sverige i princip var att betrakta som fosterbarn enligt svensk lag, fortsätter Göran Johansson. Men det var först 1944, i samband med hastigt påkomna och stora barntransporter, som det blev angeläget för staten att kontrollera tillstånd vid barnhem och internat.

– Om detta inte skett och barnen utsatts för övergrepp eller allvarlig försummelse kan det vara en grund för ersättning. Då har myndigheterna inte fullföljt sina skyldigheter, säger Göran Johansson.

Han konstaterar vidare:

Tapani Rossi: Även ett moraliskt svek

Det är riktigt att de flesta barnhemmen för finska barn startade på privat initiativ. Det kunde vara företag, församlingar eller ideella organisationer som startade barnhem, dit Hjälpkommittén placerade barnen. Men de flesta barnhemmen fick inte öppnas om inte ortens förste provinsialläkare (statligt anställd) avgett sitt yttrande till länsstyrelsen vars beslut sedan kunde vara godkännande, godkännande efter korrigerande, eller avslag.

Fr.o.m. de stora barntransporterna 1944 stod Civilförsvarsstyrelsen som initiativtagare till att öppna flera barnhem för finska barn, parallellt med

Hjälpkommitténs. Medicinalstyrelsen beviljade statsbidrag för vårddagarna. Hjälpkommittén administrerade bidraget, som ansöktes månadsvis.

Från 1944 var det Socialstyrelsens inspektörer som reste runt och kontrollerade barnhemmen, ofta tillsammans med en kommunal tjänsteman. Rapporterna gick till dåvarande chefen **Göta Rosén**, som vidimerat samtliga. I en del rapporter kan man ana att vissa barn for väldigt illa.

Jag hävdar bestämt att staten och kommunerna i högsta grad var ansvariga för de finska barnhemmens existens. Jag vet inte vad dåvarande kom-

– Vanvårdsutredningens tolkning av skeendet innebär att om placeringen av krigsbarn skedde efter 1944 skulle barnvårdsnämnden godkänna de mottagande hemmen. Således omfattas erfarenheter av vanvård i dessa hem av vanvårdsutredningens uppdrag.

– Det är denna tolkning som också Upprättelseutredningen hänvisat till i sin rapport.

Utredningens förslag går nu ut på remiss. Riksförbundet kommer att lämna ett remissvar med utgångspunkt från Tapani Rossis inlägg här bredvid.

Sedan remisstiden gått ut 15 maj utarbetas ett lagförslag till riksdagen som tar ställning till det. Det kan ske tidigast i slutet av detta år 2011.

– Sedan blir det ett ansökningsförfarande, och en nämnd med domstols ställning beslutar. Det blir en individuell bedömning.

– Det finns inget som hindrar att krigsbarn som anser sig ha blivit utsatta för övergrepp ansöker om ersättning, säger Göran Johansson.

Du kan läsa mer om utredningen och ladda hem den som en pdf-fil (över 300 sidor) via www.regeringen.se.

Utredningsnumret är SOU 2011:9.

Kai Rosnell

munallag och socialtjänstlag reglerade men nog tror jag att verksamheter som de finska barnhemmen inte kunde stå utanför samhällets kontroll.

Om finska barn, som utsatts för vanvård på Civilförsvarsstyrelsens inrättade barnhem, inte skulle vara berättigade till samma kompensation som andra, då menar jag att det är ett svek av samhället.

På något sätt känns det också som ett moraliskt svek. Sverige hade faktiskt bjudit hit finska barn för god vård och gott omhändertagande. Föräldrarna i Finland litade blint på att så skulle ske.

Tapani Rossi